

מוסדות
**דרבי
תורה**

בנשיאות מרן הגאון
רבי אשר וייס שליט"א

שיעור מרן הרב שליט"א

קונטרס שבועי

אגדה

על כן לא יאכלו בני ישראל את
גיד הנשה

הלכה

החסתמכות על דעת המדע
והרפואה בהלכה

פרשת וישלח תשפ"א

שנה כ"ג - קובץ חי' [תשמ"ו]

יד"ל ע"י מכון "מנחת אשר"

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י
מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של
מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב אהרון אשכולי 109
ירושלים

המען למכתבים:
ת.ד. 23170

Email: minchatasher1@gmail.com

פרשת וישלח

ההסתמכות על דעת המדע והרפואה בהלכה

"אלה בני שעיר החרי ישבי הארץ לוטן ושובל וצבעון וענה"
(ל"ו ב').

"ומגלן דהא דקים להו לרבנן מילתא היא, דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מאי דכתיב לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים, גבול שגבלו ראשונים לא תסיג. מאי גבלו ראשונים, אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן דכתיב אלה בני שעיר החרי ישבי הארץ, אטו כולי עלמא יושבי רקיע נינהו, אלא שהיו בקיאים בישובה של ארץ שהיו אומרים מלא קנה זה לזית, מלא קנה זה לגפנים, מלא קנה זה לתאנים, וחורי שמריחים את הארץ, וחוי, אמר רב פפא שהיו טועמין את הארץ כחויא" (שבת פ"ה ע"א ומובא ברש"י עה"ת).

ופרש"י שם שחכמים סמכו על חכמי האומות שהיו בקיאים ביניקה כדי לקבוע דיני כלאי גפן וכלאי זרעים, עי"ש.

ויש לעיין אם כלל הוא בכל תחומי תורה שסומכים על חכמי האומות כל אחד בתחומו כדי לקבוע הלכה או שמא אין לנו אלא מה שחידשה תורה ודרשה היא בדיני כלאים ולא גילוי מילתא לכל דיני התורה, או שמא סברא היא ולא הלכתא. דהלא בתחומים רבים ההלכה תלויה בהבנת המציאות המדעית, ואין חכמי התורה מצווים לעסוק במדעי הטבע, וע"כ דפשוט שסומכים על ידיעותיהם של אנשי המדע, ולא הביאו מהפסוק אלא שחכמיהם בקיאים היו לקבוע שיעור יניקה של המינים השונים.

ונדון כדרכה של תורה במקורות שונים בהלכה עמומה זו:

א. דם ביצים

הנה מבואר במס' חולין (ס"ד ע"ב):

ההסתמכות על דעת המדע והרפואה בהלכה

"תנו רבנן גיעולי ביצים מותרות, ביצים מוזרות נפש יפה תאכלם, נמצא עליה קורט דם זורק את הדם ואוכל את השאר. אמר רבי ירמיה והוא שנמצא על קשר שלה. תני דוסתאי אבוה דר' אפטוריקי לא שנו אלא שנמצא על חלבון שלה, אבל נמצא על חלמון שלה אפי' ביצה אסורה, מאי טעמא דשדא תכלא בכולה. א"ל רב גביהה מבי כתיל לרב אשי איפכא תני תנא קמיה דאביי, ואביי הוא דתרצה ניהליה הכי".

ונחלקו הראשונים בביאור דברי הגמ' ובמסקנת ההלכה. רוב הראשונים פירשו שאכן כך מסקנת ההלכה שאיסור דם ביצים מה"ת אינו אלא בחלמון ולא בחלבון כמבואר בב"י (יו"ד סימן ס"ו). אך שיטת הרא"ה בבדק הבית (בית ג' שער ה' פ"ט ע"א), דזה א"א דהלא עיקר יצירת האפרוח וריקום איבריו מן החלבון הוא, ומשו"כ פירש "דהכי קאמר ליה לישנא דידך (דאם מצאו דם בחלמון כל הביצה אסורה) כלישנא דאביי אבל מתניתא איפכא תני ולישנא דתנא דתני לה איפכא עיקר. וכיון דכן על החלמון זורק את הדם ואוכל את השאר ועל החלבון כלה אסורה. וכן האמת".

אך הרא"ה כתב דמשום כבודן של ראשונים יש להחמיר אף כשיטתם ולאסור את כל הביצה בין אם נמצא דם על החלמון או החלבון.

ובשו"ע (ס"ו ס"ג) פסק ככל הראשונים דעל החלבון זורק את הדם ואוכל את שאר הביצה ועל החלמון כולו אסור, והרמ"א חולק ואוסר את כל הביצה בין אם נמצא הדם בחלמון ובין אם נמצא בחלבון וכשיטת הרא"ה, עי"ש.

ובשו"ת חתם סופר (יו"ד סוס"י ע"ח) כתב לפרש את שיטת הרא"ש:

"הנה בשבת פר"ע אחז"ל שלענין יניקת זרעים סמכו חז"ל על חכמי הגוים הקדמונים שניסו והריחו הארץ ודרשו ע"ז אל תסג גבול עולם ע"ש ואחד הקדמה זו ראיתי בס' שער השמים ריש מאמר החמשי שדעת אפיקרט הי' שנוצר מחלמון ושוב בא חנן ומתמה עליו והראה שנוצר מחלבון והחלמון נשאר למזונו כהרא"ה הנ"ל ונר' לע"ד שלעולם הולד נוצר מהחיצוני ונשאר הפנימי למזונו ואפוקרט ניסה בעופות טמאים שחלבן בפנים ומצא שנברא מחלמון ולא נתן על לב לחלק בין עוף לעוף והשריש כך והאמינו חז"ל לנסיונו ע"ד אל תשיג גבול עולם ושוב אחר מאות מהשנים בא זה וניסה בעופות טהורים שהחלמון מבפנים ומצא ההיפוך ואז נודע לחז"ל האמת

ההסתמכות על דעת המדע והרפואה בהלכה

ששני הנסיונים צודקים ואם כן אנו שעסקינו בטהורים הכל תלוי בחלבון ולא בחלמון וא"ש בעזה"י"ת".

ולמדנו מדבריו דממה שדרשו במס' שבת שהחוי היו מריחים בקרקע ידענו שיש לסמוך על חכמי המדע גם בשאר תחומי ההלכה. (ועוד יש ללמוד מדבריו דראוי שגם חכמי ישראל יבינו קצת במדע, דאילו ידעו לשער דשמא יש שוני בין עופות טמאים לטהורים לא היו טועים בהלכה כמה מאות שנים. ועיין בלשון הרשב"א במשמרת הבית (בית ד' ש"א, ט' ע"ב) "אנו אין לנו אלא כדברי חכמים הבקיאים בהלכה הבקיאין בטבעים וסומכין עליהם בזה כמו שסומכים עליהם באיסור קליפה ובנטילת מקום... ובשאר דרכי איסור והיתר שלמדנו מהם", ודו"ק).

ג. דם נדות

הנה מבואר במס' נדה (כ"ב ע"ב):

"א"ר אלעזר בר' צדוק, שני מעשים העלה אבא מטבעין ליבנה. מעשה באשה שהיתה מפלת כמין קליפות אדומות, ובאו ושאלו את אבא, ואבא שאל לחכמים, וחכמים שאלו לרופאים, ואמרו להם אשה זו מכה יש לה בתוך מעיה שממנה מפלת כמין קליפות, תטיל למים, אם נמוחו טמאה. ושוב מעשה באשה שהיתה מפלת כמין שערות אדומות, ובאה ושאלה את אבא, ואבא שאל לחכמים, וחכמים לרופאים, ואמרו להם שומא יש לה בתוך מעיה, שממנה מפלת כמין שערות אדומות, תטיל למים, אם נמוחו טמאה. אמר ריש לקיש ובפושרין".

הרי שגם בהלכות נדה לקבוע אם אשה טמאה או טהורה סמכו חכמים על הרופאים. וסוגיא זו של נאמנות הרופאים ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, וכל האחרונים האריכו בה, ואף אני הקטן דנתי בזה בשו"ת מנחת אשר (ח"ב סימן מ"ט אות ד'), ואכמ"ל.

ובגוף הסוגיה יש שני פירושים ושתי גישות יסודיות. יש שהוכיחו מדברי הגמרא שחכמים לא סמכו לגמרי על הרופאים, שהרי לאחר שאמרו הרופאים שמכה יש לה בתוך מעיה אמרו חכמים שתטיל מים ויבדקו אם נמוח, הרי שבדקו אם דברי הרופאים נכונים.

ההסתמכות על דעת המדע והרפואה בהלכה

אך יש שפירשו שאף בדיקה זו עצת הרופאים היתה, ובמנחת אשר שם כתבתי דבאמת נחלקו בזה הבית יוסף והרמ"א (יו"ד סימן קצ"א), והבאתי עוד מדבריהם של גדולי הפוסקים בזה.

ובשו"ת מהרשד"ם (ח"א סימן קע"ט) הביא משו"ת בשמים ראש (סימן ק"ו שכתב כן, (והמהרש"ם האמין לדברי המו"ל שתשובה זו היא תשובת הרשב"א שענה לרא"ש, אך כבר ידוע שכל ספר זה שנוי במחלוקת ואכמ"ל).

ועיין בט"ז (יו"ד סימן קצ"א סק"ד) דאשה המפרישה קרטין אינה אסורה משום נדה, והחכם צבי (ח"א סימן ע"ג) כתב שהתיר איסור כרת וכתב בתוקף לאסור, ובשו"ת שב יעקב (סימן ל"ו ול"ח) פסק כדברי הט"ז והדברים ידועים. ויסוד המחלוקת אם קרטין אלה הם מן המקור או ממקום אחר, עי"ש.

ובשו"ת שואל ומשיב (מהדורא קמא ח"ג סימן קי"ד בסוף התשובה) כתב בתוקף לדחות את דברי החכ"צ ולפסוק לקולא כשיטת הט"ז, וכתב דכיון שהרופאים קובעים שאין דם זה מן המקור יש לסמוך על דבריהם, וז"ל:

"אם הוא עפ"י החוש והנסיון שהרופאים אומרים כן בזה יש לסמוך עליהם והרי אף באיסור אכילת חולה ביוה"כ סומכין עליהם". והשו"מ חזר על שיטתו בכמ"ק (עיין מהדו"ג ח"ג סימן מ' וח"א סימן י').

וכבר קדמו בשו"ת הג"ר חיים כהן רפפורט (סימן ל"ה) שהאריך לדחות את דברי החכ"צ והאריך אף בביאור דברי הגמ' בנדה, ולמסקנה כתב דכיון שהרופאים אומרים שקרטין אלה באים ממכה שבכליות, יש לסמוך על דבריהם להתירה לבעלה, עי"ש.

ג. בדיני פקו"נ

הנה סוגיות רבות יש בש"ס ובשו"ע בין בהלכות שבת ובין בהלכות יוה"כ שבהם מילתא דפשיטא שסומכים על דעת הרופאים בדיני פקו"נ, ובכך לא הסתפק אדם מעולם. אך כבר כתב החת"ס שאין ללמוד מזה שסומכים עליהם לקולא אף בתחומים אחרים, דהלא אף ספק פקו"נ דוחה את השבת, ואפשר דאף שאין סומכים על דבריהם על צד הודאי מ"מ יש בדבריהם כדי להטיל ספק, ודי בספק סכנה כדי שנחלל שבת ויוה"כ וכל התורה כולה.

ההסתמכות על דעת המדע והרפואה בהלכה

אך יש להעיר לדברי החת"ס ממה דמבואר בשו"ע (תרי"ח) דאם רופא אחד אומר שצריך החולה לאכול ושנים אומרים שאין צריך אין מאכילין אותו, דטובים השנים מן האחד, ואם לא סומכין על דבריהם אלא להטיל ספק, קשה להבין הלכה זו דמ"מ הספק בעינו עומד, וע"כ דסמכין עליהם על צד הבירור, ומסתבר אפוא דהשנים מכריעים נגד היחיד.

אמנם יש להדגיש דבכל עיקר השאלה לגבי נאמנות הרופאים, אף אותם הפוסקים שפקפקו בנאמנות הרופאים כמו החת"ס סופר והדברי חיים, אין זה משום שפקפקו שאמיתות ידיעותיהם והבנתם, אלא משום שפקפקו שנאמנות וקבעו שאין לסמוך עליהם, משום שהבל יפצה פיהם ושמא משקרים הם כמבואר בדבריהם.

אך כבר הוכחנו מכל המקורות הנ"ל דאין לפקפק כלל בדעתם של חכמי הרפואה והמדע, ומשום כן נראה פשוט דכאשר מדובר בקביעתם של מומחי הרפואה מכל העולם כולו, ממזרח וממערב, מצפון ומים במשך שנים רבות, ופשוט שבכהאי גוונא לא חיישינן שמא משקרי, יש לקבל דבריהם ללא עוררין ולנהוג על פיהם.

ד. בהלכות חובל ורוצח

הנה מבואר במשנה בסנהדרין (ע"ח ע"א):

"המכה את חברו, בין באבן בין באגרופ, ואמדוהו למיתה והיקל ממה שהיה, ולאחר מכאן הכביד ומת - חייב. רבי נחמיה אומר: פטור, שרגלים לדבר".

ופרטי סוגיא זו מפורשים בגמ' (שם ע"ב) וברמב"ם הלכות רוצח (פ"ד הלכה ג' - ה'). ומ"מ מבואר שאומדין אותו ואם אמדוהו למיתה ומת, חייב מיתה.

וכך מצינו עוד ברמב"ם (שם פ"ג הלכה א' - ג):

"המכה את חברו בזדון באבן או בעץ והמיתו, אומדין דבר שהכהו בו ומקום שהכהו עליו אם ראוי אותו חפץ להמית באבר זה או אינו ראוי, שני + במדבר ל"ה י"ז - י"ח + באבן יד אשר ימות בה הכהו או בכלי עץ יד אשר ימות בו הכהו עד שיהיה בו כדי להמית, ואינו דומה מכהו על לבו למכהו על ירכו. הואיל ונאמר אשר ימות בה מכאן שאומדין מקום המכה. כשם שאומדין החפץ שהכה בו ומקום המכה כך אומדין כח

ההסתמכות על דעת המדע והרפואה בהלכה

ההכ"ה שני' באבן יד מכאן שמשערין את ה"ד, אינו דומה זורק אבן בחבירו ברחוק שתי אמות לזורק בו ברחוק עשר שברחוק עשר יהיה כחה יתר, ואינו דומה זורק ברחוק עשר לזורק ברחוק מאה שברחוק המקום ביותר יתמעט כח ההכ"ה. וכן משערין המכה עצמה ומשערין כח ההורג וכח הנהרג, אם הוא גדול או קטן, או חזק או חלש, או בריא או חולה וכן כל כיוצא בזה, שני' אשר ימות בה, מיתתו של זה משערין כל סבותיה".

ולכאורה אומד זה נעשה ע"י רופאים, דמי מוסמך לאמוד אומד זה אם לא רופאים מומחים. אמנם כתב רש"י בסנהדרין שם:

"ואמדוהו למיתה. בית דין".

ומשמע מדבריו דבית הדין הם שצריכים לאמוד. אך לכאורה דבריו תימה דלפי איזו אגמ' מידה יאמוד בית דין בתחום שאינו מומחה בו. ונראה פשוט בכונתו דב"ד יאמוד לפי חות דעת הרופאים, דכיון שבדיני נפשות עסקינן על הרופאים להופיע ולהעיד בפני בי"ד וביה"ד יחקור אותם ויתרשם ממהימנותם ומומחיותם, אך מ"מ פשוט שעצם האומד א"א לעשותו אלא ע"י רופאים.

וכך מפורש ברמב"ם בהלכה נוספת בהלכות רוצח שסמכינן על דעת הרופאים אף בדיני נפשות, וכך כתב הרמב"ם (פ"ב ה"ח):

"ההורג את הטריפה אף על פי שאוכל ושותה ומהלך בשוק הרי זה פטור מדיני אדם, וכל אדם בחזקת שלם הוא וההורגו נהרג עד שיודע בודאי שזה טריפה ויאמרו הרופאים שמכה זו אין לה תעלה באדם ובה ימות אם לא ימיתנו דבר אחר".

הרי שאם יאמרו הרופאים שמחלה זו שחלה בו הנרצח יש לה תעלה ותרופה נהרג הרוצח, ואם לדעת הרופאים לא היה לה תרופה פטור הוא.

הרי לן דאף בתחום זה בדיני נפשות סמכינן על דעת המומחים בתחום.

ה. בהלכות גירושין.

הנה מבואר במשנה גיטין (ע"ב ע"א):

ההסתמכות על דעת המדע והרפואה בהלכה

"זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה, ועמד והלך בשוק וחלה ומת, אומדין אותו, אם מחמת חולי הראשון מת ה"ז גט, ואם לאו אינו גט".

וגם אומד זה א"א אלא ע"י רופאים, וסמכינן על דעתם להתירה לעלמא, אף אם מת בלי בנים, ופטרינן לה מייבום וחליצה.

אמנם כתב הרמ"א (אבהע"ז סימן קמ"ה ס"ט) די"א שאין אנו בקיאים בזמן הזה ולפיכך אין לסמוך על אומדנות הרופאים, ועי"ש בבהגר"א.

ו. באיסור והיתר

הנה מבואר בחולין (צ"ז ע"א):

"דאמר רבא, אמור רבנן בטעמא, ואמור רבנן בקפילא, ואמור רבנן בששים, הלכך מין בשאינו מינו דהיתרא בטעמא, דאיסורא בקפילא, ומין במינו דליכא למיקם אטעמא, אי נמי מין בשאינו מינו דאיסורא דליכא קפילא בששים".

אמנם ביו"ד (סימן צ"ח ס"א) מבואר בטור ובב"י דבאמת לא בעינן בזה מומחה דאין טעם האיסור אוסר את ההיתר אלא אם כן נרגש לסתם בני אדם, ולא אמרו שצריך קפילא אלא משום דבגוי בעלמא חיישינן שמשקר אבל קפילא לא מרע אומנותיה.

אך מ"מ מצינו בתחומים רבים באיסור והיתר שמסכו על כימאים ומומחים בתחומים שונים, ונפרט מקצת מקורות.

א. בשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סימן ק"מ) דן לגבי כלי מתכת שיש להם ציפוי אם דינם ככלי מתכת או ככלי חרס, והסתמך על מה שקבעו "הפרופסורים מהפקולטה", וכתב שיש לסמוך עליהם.

ב. בשו"ת שואל ומשיב (מהדורא ג' ח"א סימן שע"ז) ובשו"ת מהרש"ם (ח"ג סימן רט"ו) דנו לגבי שמנים שבאים מאמריקה ומארצות רחוקות ויש חשש תערובת שומן חזיר ונבילות, וכתבו שיש לסמוך על בדיקת כימאי מומחה, עי"ש.

ג. והנה לפני כמאה ושמנים שנה רעש וגעש עולם ההלכה בענין הציקוריא, שהיא תחליף קפה, שהתפרסמו שמועות וכתבות בעיתונות היהודית שמערבין בו שומן חזיר,

ההסתמכות על דעת המדע והרפואה בהלכה

ורבים מגדולי ישראל כתבו תשובות לאיסורא ולהיתירא. הראשון שהתייחס לשאלה זו והקיל הוא הפמ"ג (או"ח תס"ז מש"ז ס"ק י"ח), גם הגרש"ק כתב להקל (טוב טעם ודעת מהדו"ג ח"ב יו"ד סימן י"ג), וכ"כ בשו"ת מהר"י אסאד (יו"ד סימן קנ"ז).

לעומתם החמיר הדברי חיים (ח"ב יו"ד סימן נ"ג), וכ"ה במהר"ם שיק (יו"ד סימן ט', עי"ש).

אך הנוגע לענינו מה שראיתי בישורון (כרך י"ט עמוד תתל"ג) מכתב הגר"ח ברלין ובו כותב שהוא מסר את הציקוריא לבדיקה אצל מכון מוסמך לכימיה והם קבעו שאין בו שום שומן מן החי, ומעתה מותר לכתחלה לשתות קפה זה, עי"ש.

ד. ובשו"ת הגרעק"א (ח"ג סימן צ') בענין חשיש טריפה בנקב בשלפוחית מצטט בהרחבה מה שהסביר לו רופא מומחה, אך אין להביא ראיה מדבריו לענינו דבאמת לא הסתמך על דברי הרופא להלכה, אלא להבנת הענין, ושוב הביא סימוכין לדברי הרופא ממקורות בדברי הפוסקים, עי"ש.

ז. האם סמכינן בדיקת ד.ג.א.

הנה כבר דנו גדולי הזמן במה שנתחדש ונתגלה בדורנו קשר גנטי בין בני משפחה, האם סומכין על בדיקת ד.ג.א. (D.N.A.) בקביעת אבהות לענין חיוב מזונות, קביעת או שלילת ממזרות, ועוד שאלות רבות. ואף אני הדל כתבתי בזה את הנלענ"ד דבדיקה זו אין בה כל ספק ויש לסמוך עליה כמעט בכל תחום למעט דיני נפשות וקביעת ממזרות, עיין שו"ת מנחת אשר (ח"ג סימן פ"ז) ואכמ"ל.

ב

והנה זה חודשים רבים שמגיפת הקורונה משתוללת בכל העולם כולו, ואף בארצנו הקדושה, ורבים חללים הפילה. עד היום הזה נדבקו כששים וחמישה מיליון בני אדם ומתו כמיליון וחמש מאות אלף, וגם בארצנו הקדושה נפטרו לב"ע כמעט שלשת אלפי איש.

רשויות הבריאות המוסמכות פרסמו הוראות על מנת למנוע את התפשטות המגיפה, ובעיקר חבישת מסיכה ושמירת מרחק בין איש לרעהו וגם שמירה על חיטוי

ההסתמכות על דעת המדע והרפואה בהלכה

הידיים. הוראות אלה אומצו ע"י מומחי הבריאות בכל העולם כולו, לא רק בתקופת מגיפה זו, אלא זה שנים רבות הדברים ידועים ומקובלים על הכל. ואעפ"כ יש רבים במחנינו שמזלזלים בהוראות אלה, וסבורים שאין צריך לנהוג לפי דעת הרופאים.

וכבר היו דברים מעולם. בשו"ת כנסת יחזקאל (סימן ט"ז) דן במה שפסק רב אחד שמוותר להרתיח מים כדי לרחוץ את התינוק לאחר מילתו, ואף שכבר כתב הבית יוסף (או"ח סימן של"א) דבזמנינו אין צריך לרחוץ תינוק במים חמים לאחר מילתו ואין בזה פיקוח נפש, מחמת קלקול האויר במקומו פסק אותו רב דשוב יש בזה פקו"נ. וכתב הכנס"י לפקפק אם הרופאים בקיאים בקלקול האויר, ופסק דיש לסמוך על דברי הב"י שאין בזה פקו"נ.

אך אין ללמוד מדבריו שאין לסמוך על דברי הרופאים, ואף הוא כתב בתו"ד שיש לברר ענין זה עם גדולי הרופאים ונראה בעליל מתוך עיון בדבריו, שפקפק באמינותם ומומחיותם של אותם הרופאים שאמרו שמחמת קלקול האויר יש לרחוץ את התינוק בחמין.

ובאמת כל בר דעת יתמה ויתהה, וכי מה ענין קלקול האויר לרחיצת תינוק בחמין לאחר מילתו, ובאמת אין לקבל דבריו של כל רופא שהוא כסומא בארובה, ויש גם בין הרופאים כמו בכל קבוצה אחרת שוטים שהבל יפצה פיהם, ויש להפעיל את השכל הישר גם בהערכת דברי הרופאים.

אך בידיעות המקובלות על רוב מנין ורוב בנין של עולם המדע והרפואה בכל העולם כולו, ודאי אין שום מקום לפקפק ולפי ההלכה המסורה יש לנהוג על פיהם.

וראיה לדבר מדברי שו"ת מאמר מרדכי להג"ר מרדכי זאב איטינגא (סימן ס"ז) שדן בשאלה הידועה אם הבריאים יתענו בתשעה באב בתקופת המגיפה. ובשנת תרל"ג דן בדברי הרופאים שהמחלה מתפשטת מחמת קלקול האויר והביא את דברי הכנס"י שפקפק אם רופאים בקיאים בענין קלקול האויר, ומ"מ למעשה כתב להקל, והביא שכך פסק דודו הגאון בעל ישועת יעקב בתקופת המגיפה משנת תקצ"א וחשש לדברי הרופאים, עי"ש.

וקל להבין, דשאני חשש הידבקות במגיפה בתקופת המגיפה מרחיצת תינוק לאחר מילתו במים חמים שאינו ענין כלל לקלקול האויר.

ההסתמכות על דעת המדע והרפואה בהלכה

ומ"מ חזינן מכל הנ"ל דבתחומים רבים בהלכה שבהם ההלכה בהכרח נשענת על הבנת הטבע והמדע, סמכו חכמים על ידיעותיהם והבנתם של החכמים בתחומים אלה, והדברים ברורים.

ג

כאשר חכמי המדע סותרים את ההלכה המסורה

אמנם יש להדגיש דאף שהוכחנו ממקורות רבים דחז"ל וגדולי הפוסקים לדורותיהם סמכו על חכמי המדע והרפואה, מ"מ כאשר יש סתירה בין ההלכה המסורה והדע, כל הרוחות שבעולם לא יעקרו הלכה אחת, והארכת בזה לגבי הריגת כינה בשבת (שבת ק"ז ע"ב ושו"ע סימן שט"ז סעיף ט'), ולגבי מסורת חז"ל בהלכות תולעים (חולין ס"ז ע"ב ושו"ע סימן פ"ד סעיף ט"ז), וכיוצא בתחומים רבים.

וכבר העיר החת"ס (שו"ת יו"ד סימן ל"ג) במה שאמרו חז"ל שדריסת חתול עושה טריפה (יו"ד סימן נ"ז), ובהכשת נחש ארסי שבכל החיות אין מסוכן ממנה אינו עושה טריפה, עי"ש. אך אין לנו אלא מסורת חז"ל מעתיקי השמועה. וכ"ז פשוט וברור ואכמ"ל.

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה

”על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה” (פרק ל”ב פסוק ל”ג).

הן מאכלות אסורות מן החוקים המה שטעמם לא נתפרש בתורה, חקים חקקתי גזירות גזרתי ואין לך רשות להרהר אחריהם, ומכל המאכלות האסורות שבתורה לא מצינו אלא אחת שטעם איסורה מפורש בתורה, והיא מצות ל”ת דגיד הנשה שנאמר בה ”על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה”. ויש לעיין אפוא בכוונת התורה בטעם מצוה זו.

ושלש דרכים מצינו בדברי רבותינו הראשונים:

א. כתב הרשב”ם בפירושו עה”ת:

”על כן לא יאכלו – לזכרון גבורתו של יעקב ונס שעשה לו הק’ שלא מת”.

וחידוש יש בדבריו דלא מצינו בשום מקום זכר לנס שהוא בל”ת, ולעולם זכר לנס אינו אלא בקום ועשה כגון סוכה מצה ומרור, וכן נר חנוכה ומקרא מגילה מדברי קבלה ודברי סופרים.

ב. כתב החזקוני:

”בדין הוא שיש לקנוס ולענוש בני ישראל מאכילת גיד הנשה שהניחו את אביהם הולך יחידי”.

וגם דבריו חידוש הם דלאו זה לדורות נאמר משום קנס לבני יעקב.

ג. כתב החינוך (מצוה ג’):

”משרשי מצוה זו, כדי שתהיה רמז לישראל שאף על פי שישבלו צרות רבות בגליות מיד העמים ומיד בני עשו, שיהיו

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה

בטוחים שלא יאבדו, אלא לעולם יעמוד זרעם ושמשם, ויבוא להם גואל ויגאלם מיד צר. ובזכרם תמיד ענין זה על יד המצוה שתהיה לזכרון, יעמדו באמונתם ובצדקתם לעולם. ורמז זה הוא לפי שאותו מלאך שנלחם עם יעקב אבינו, שבא בקבלה שהיה שרו של עשו, רצה לעקרו ליעקב מן העולם הוא זרעו ולא יכול לו, וציערו בנגיעת הירך, וכן זרע עשו מצער לזרע יעקב, ולבסוף תהיה להם ישועה מהם, כמו שמצינו באב שזרחה לו השמש לרפואתו ונושע מן הצער, כן יזרח לנו השמש של משיח וירפאנו מצערנו ויגאלנו, אמן במהרה בימינו".

בקש שרו של עשו לעוקרנו מן העולם - ולא יכול לו. יזכרו זאת ישראל לדורותם באי אכילתם את גיד הנשה. בטוחים יהיו שלא יאבדו.

ובזוה"ק איתא:

"... ולקבל שס"ה יומי שתא, והא תשעה באב חד מנהון, דאיהו לקבל סמא"ל, דאיהו חד מאינון שס"ה מלאכין (נ"א יומין), ובגין כך אמרה אורייתא לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, א"ת לאסגאה תשעה באב, דלא אכלין ביה ולא שתין, ובגין כך חזא קב"ה כלא, ונרמז בהון רמז ליעקב. ויאבק איש עמו, בכל יומי שתא ובכל שייפין דיעקב, ולא אשכח בר ההוא גיד הנשה, מיד תשש חיליה דיעקב, וביומי שתא אשכח יום תשעה באב, דביה אתתקף ואתגזר דינא עלנא, ואתחרב בי מקדשא, וכל מאן דאכיל בתשעה באב כאילו אכיל גיד הנשה)".

(תרגום לשונו) – "... וכנגד שס"ה ימי השנה, והרי תשעה באב אחד מהם הוא שהוא כנגד סמא"ל, שהוא אחד מאותם שס"ה ימים, ובגלל זה אמרה התורה לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה "את" לרבות תשעה באב ("את" ר"ת "אב תשעה" – כן כתב האר"י הקדוש בספר פרי עין חיים, שער

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה

חג השבועות פרק א', שלא אוכלים בו ולא שותים, ומשום כך ראה הקב"ה את כולם, ונרמז בהם רמז ליעקב. ויאבק איש עימו בכל יומי השנה ובכל עצמותיו של יעקב, ולא מצא חוץ מגיד הנשה, מיד תשש כוחו של יעקב, וביומי השנה ישנו יום תשעה באב שבו מתחזק ונגזר דיין עלינו, ונחרב בית המקדש, וכל מי שאוכל בתשעה באב כאילו אוכל גיד הנשה".

יום תשעה באב מכוון כנגד מצות גיד הנשה, ונראה להוסיף בזה טעם ותבלין בעומק הדברים לפי"ד החינוך.

ויתירא מזו מצינו בסדר הדורות (אלף השלישי) שהמאבק בין יעקב ושרו של עשו היה בתשעה באב, וכ"כ בדרשות החת"ס (סוכות), והדברים נפלאים.

כי דווקא ביום הקשה הזה, יום המר והנמהר שבו חרבו מקדשי ד' וגלו ישראל מעל אדמתם, יום שאין קשה ממנו בתולדות ישראל, עלינו להתחזק באמונה ולזכור שכבר ניסה שרו של עשו לעקור את יעקב מן השורש - וכבר נתברר בניסיון שאין הוא יכול - לא הורשה לעשות כן.

לא חגר שרו של עשו חרבו על מתניו אלא בשל יעקב. לא עם אברהם ולא עם יצחק יצא למלחמת החרמה. דווקא בכוחו של יעקב לקבוע את סיום המלחמה - ולסיימו עד עלות השחר. ומה כוחו של יעקב?

- ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו - ראה של אדום עולה ולא ידע כמה. באותה שעה נתיירא יעקב אבינו ואמר שמא לזה אין לו ירידה? א"ל הקב"ה - אפילו אתה רואה עולה אצלי משם אני מורידו ... משם אורידך נאום ד'. אפשר ולא גילה הקב"ה מתי זמן שקיעתו של עשו, אך הקב"ה הבטיחו במה הוא נופל.

בסולם יהיה עשו יורד - סולם גמטריא קול. קול תפילת הצדיקים וקול תורתם סולם הוא למלאכים להעלותם ולהורידם. וכך כתב בעל הטורים:

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה

"סולם. בגימטריא קול, שקול תפלת הצדיקים הוא סלם למלאכים לעלות בו. וכן עלה המלאך בלהב הקרבן והתפלה היא העבודה. לכך כל מי שמתכוין בתפלתו הסלם שלם בשליבותיו ויכולים לעלות בו".

ועוד זאת גילה לנו בעל הטורים:

"סלם. בגימטריא סיני שהראהו מעמד הר סיני".

בעמל תורת סיני ויגיעתה בקול תפילה ובקול תורה ירומו בני יעקב בסולם - ומשירומו בני יעקב בהכרח ירדו בני עשו - כשזה קם זה נופל.

עד אחרית הימים מגיע אבוקו של יעקב. ואימתי אחרית הימים זו?

כתב בעל האור החיים:

"יתבאר הכתוב על דרך מאמר הובא בספר זוהר חדש (ח') כי ד' גליות של ישראל כל אחד מהם נגאלו ממנו בזכות אחד, גלות הראשון נגאלו בזכות אברהם אבינו ע"ה, ב' נגאלו בזכות יצחק, ג' בזכות יעקב, והד' תלוי בזכות משה, ולזה נתארך הגלות כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ובמצות אין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה".

והדברים מבהילים. וכי לא יחפוץ משה לגאול בניו ולחלצם ממיצר, הן זה האיש משה נשא על שכמו טורח משא העם ומשאו כאשר ישא האומן את היונק, זה האיש המחנן בעד חטאתם בקול שוועה, אם ימחה שמו ולא יפקד עוד בספר תורת האלוקים. כלום יתכן שהוא אשר לא ירצה להביא גואל לבניו?

אכן פשוט הוא כי חפץ משה לגאול את בניו. מחלה ומפלל הוא להחיש פעמי גאולתם, שאין בו כח אם לא בתורה ובעמלה. הוא שאמר הכתוב "זכרו תורת משה עבדי, אשר ציויתי אותו בחורב".

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה

ויקרא את שמו ישראל

פירוש נפלא חידש החתם סופר, הנה המלאך אמר "ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל" (ל"ב כ"ט) אך לא כך אמר הקב"ה אלא ויאמר לו אלקים "שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך ויקרא את שמו ישראל" (ל"ה י). שרו של עשיו רצה למחוק לחלוטין את השם יעקב אך הקב"ה אמר שמך יעקב משום שיעקב ישראל בגי' קרע שטן.

לאחר שהשטן שהוא שרו של עשו רצה לקעקע את כל שרש העם ולהעבירו מן העולם, ויעקב גבר עליו ושבר את כחו הוסיף לו הקב"ה שם שהוא בגמטריא קרע שטן. אך השטן בעצמו שרו של עשו ניסה לעקור את מלא שמו של יעקב ולבטל מעל עצמו את גזירת הקריעה והכליון. אלא שהקב"ה קבע שאכן יעקב וישראל יהיה שמו.

אמנם כאשר נספור אותיות אלה נמצא שיעקב ישראל עולים למספר 723 כאשר קרע שטן עולה 729.

אלא שכבר כתב רש"י (בחוקותי כ"ו מ"ב) "בחמשה מקומות נכתב יעקב מלא ואליהו חסר, יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון שיבוא ויבשר גאולת בניו" כאשר מדובר בכוחו של יעקב לקרב את גאולת ישראל מופיע יעקוב מלא, בימי הגלות צריכים אנו את כוחו של יעקב אבינו ובימים ההם יעקב הוא זה שקורע כוחו של שטן, כי יעקב מכל אבותינו הקדושים הוא זה שבמאבקו עם שרו של עשיו כבש את דרכו של כלל ישראל עד הגאולה העתידה והוא שכתב רש"י (ל"ג י"ד) "עד אשר אבא אל אדוני שעירה ואימתי אילך בימי המשיח שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו".

ומה נפלא הרמז שכתב הבעל הטורים:

"אבא אל אדוני שעירה. ס"ת אליה. אבא עולה ד'. רמז
לאחר ד' גליות יבא אליה לפני בא יום ה' הגדול והנורא ואז
ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו".

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה

וגם ברמז זה בא אליה חסר דבכל הנוגע לגאולה העתידה יעקוב מלא
ואליה חסר.

וכך הדברים גם עפ"י קבלה, פוק חזי מש"כ בזה"ק פר' וירא (קי"ט
ע"א):

"ר"ש פתח ואמר (ויקרא כ"ו) וזכרתי את בריתי יעקוב
מלא בוא"ו... אבל האי קרא על גלותא דישראל אתמר דכד
אינון גו גלותא ההוא זמנא דיתפקדון (בית יעקב) יתפקדון
ברזא דוא"ו ואיהו באלף שתיתאה".

הרי לן מכבשונו של עולם דיעקוב מלא קשור לגאולת ישראל.

אכן יעקוב ישראל בגמטריא קרע שטן, ובזכותו של יעקב איש תם
ומאבקו עם שרו של עשו נזכה בקרוב בימינו לגאולה שלימה במהרה
בימינו אמן.

נר זיכרון

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן
מוה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת
הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז
הר"ר דוד הגר הי"ו
לוס אנג'לס

